

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-84-1>

УДК 330:338

Брик М.М.

кандидат економічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0861-9057>

Петрук А.Р.

аспірант,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6700-2879>

Брик Mykhailo, Petruk Andrii

West Ukrainian National University

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ, СТРАТЕГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ECONOMIC SECURITY OF THE STATE IN THE ERA OF GLOBALIZATION: CHALLENGES, STRATEGIES AND PERSPECTIVES

У статті розглядається актуальна тема економічної безпеки в контексті глобалізації, що триває. У все більш взаємопов'язаному та вразливому глобальному економічному порядку забезпечення економічної безпеки стає пріоритетом для держав та організацій. Також у статті обґрунтовано пріоритетність «економічної безпеки», як однієї із інтегральних складових «національної безпеки», яка в силу сучасних трансформаційних процесів у безпековому середовищі, піддається впливу великої кількості загроз, що не може не позначитися на еволюції сутності і змісту її понятійного апарату. Автори аналізують існуючі виклики, з якими стикаються країни у сфері економічної безпеки, особлива увага спрямована на формування сучасної концепції економічної безпеки, а також пропонують стратегії та оцінюють перспективи забезпечення стабільності та сталого розвитку в умовах глобалізації.

Ключові слова: економічна безпека, епоха глобалізації, виклики, тенденції, фінансові кризи, конкуренція, інновації, кіберзагрози, цифрова економіка, інформаційна безпека, стійкість, перспективи, стратегії, держава.

The global transformations predefined by a pandemic and most for a few decades quarantinable war on the European continent determine the necessity of providing of economic security of the state as fundamental basis of national safety of every country. In the article the actual theme of economic security is examined in the context of globalization that lasts. In the all more взаємопов'язаному and vulnerable global economic order, providing of economic security becomes priority for the states and organizations. The article also analyzed the content of such categories as "security" and "economic security of the state", considered the existing approaches to their definition. The vision of the essence of the economic security of the state as a state of the economy, to ensure which sustainable and scientifically based methods of neutralizing the negative impact of internal and external threats are created, is presented. The article also substantiates the priority of "economic security" as one of the integral components of "national security", which due to modern transformational processes in the security environment, is exposed to a large number of threats, which cannot but affect the evolution of the essence and content of its conceptual apparatus. The authors analyze the existing challenges that countries face in the field of economic security, special attention is directed to the formation of a modern concept of economic security, and also propose strategies and evaluate the prospects for ensuring stability and sustainable development in the context of globalization. The need to improve and implement a proactive approach to ensuring the economic security of the state in the conditions of global transformations and a growing number of external and internal threats is substantiated. The instrument for the establishment and functioning of the economic security system should be the state policy of economic security, the implementation of which is entrusted to the state, in the person of authorized bodies, with the aim of streamlining economic relations, ensuring the stability of the economy and achieving the predicted situation in the country. The connection between economic and national security has a hierarchical form, if we consider economic security as a component of national security. However, in the modern world of powerful complication of socio-political relations, economic and national security can be considered as identical concepts, taking into account the fact that the economic context is present in almost all spheres of national security.

Key words: economic security, era of globalization, challenges, trends, financial crises, competition, innovations, cyber threats, digital economy, information security, sustainability, prospects, strategies, state.

Постановка проблеми. В умовах стрімко мінливого і нестабільного світового економічного порядку, де економічні взаємозв'язки стають все глибшими і складнішими, забезпечення економічної безпеки стає головним завданням для держав і організацій. Глобалізація, хоча, як показує аналіз, надає нові можливості для економічного зростання та розвитку, також створює нові виклики та загрози, які можуть підірвати стабільність та стійкість національних економік.

В умовах глобалізації країни стикаються з низкою викликів у сфері економічної безпеки. Одним з ключових викликів є вразливість економік до глобальних економічних криз та фінансових потрясінь. Наприклад, такі кризи, як фінансово-економічна криза 2008–2013 років, показали, що економічна нестабільність в одній країні може мати глобальні наслідки і викликати ланцюгову реакцію на світових ринках. Ще одним викликом є зростання загроз кібербезпеки та кіберзлочинності.

Для подолання викликів у сфері економічної безпеки в умовах глобалізації необхідно розробити та впровадити відповідні стратегії. Однією з ключових стратегій є розвиток стійкості, або стійкості економічних систем, тобто здатності економіки нейтралізувати зовнішні шоки та певний негативний вплив і відновлюватися після припинення цієї дії.

Одне з найважливіших питань стосується економічної безпеки, особливо у контексті реагування на нові загрози і виклики. Формування нової концепції економічної безпеки вимагає розгляду нових підходів та знаходження ефективних засобів для вирішення наявних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку зі сучасними трансформаціями у безпечовому середовищі, економічна безпека, яка є ключовою складовою національної безпеки, стикається з численними загрозами. Це призводить до переосмислення та еволюції понять та сутності її значення. Дослідження сутності економічної безпеки на державному та регіональному рівнях у глобальному контексті вивчаються в наукових працях, таких вітчизняних вчених як Власюк О.С. [3], Геєць В.М. [4], Варналій З.С. [1], Жаліло Я.А. [5], Васенко В.К. [2], Мунтіян В.І. [8], Отенко О.П. [9], Ляшенко С.М. [7] та інші.

Вивчаючи внесок вчених у розвиток цієї сфери важливо відзначити, що широкий спектр теоретичних і практичних аспектів потребує подальших досліджень, розвитку та удосконалення.

Мета статті. До цілей проведеного дослідження віднесемо:

- відображення місця стійкості в системі економічної безпеки держави;
- окреслення міжнародного співробітництва в контексті реалізації стратегії економічної безпеки;

- ілюстрація важливості розвитку технологій та цифрової економіки як складових економічної безпеки в умовах глобалізації;

- виокремлення державної політики в частині забезпечення економічної безпеки.

Вклад основного матеріалу. В наш час Україна стала невід'ємною частиною світового економічного простору, де спостерігається значний рівень інтернаціоналізації економічних зв'язків.

Процес інтеграції економічних систем є необхідним, як зазначається в [10]: "Україна не може залишатися в умовах відокремленості, фокусує лише на власних економічних питаннях і відмежовує від світової спільноти. Такий шлях загрожує країні стати постійно відсталим від інших держав і, в кінцевому рахунку, спричинити її занепад, або навіть зробити залежною від гегемонічних сил у епоху глобалізації".

Для протистояння викликам, що виникають у галузі економічної безпеки держави в умовах глобалізації, необхідно розробити та реалізувати відповідні стратегії.

Розвиток стійкості економічних систем відіграє ключову роль у досягненні цієї мети, оскільки дозволяє системі справлятися з економічними кризами, загрозами та несподіваними змінами, відновлюючись та адаптуючись до нового середовища. Іншими словами, стійкість – це здатність системи протистояти шокам, відновлюватися та успішно адаптуватися до нових умов. У контексті економічних систем стійкість означає здатність системи протистояти економічним кризам, відновлюватися після них та успішно адаптуватися до нових викликів та можливостей.

Водночас розвиток стійкості економічних систем залежить від кількох факторів. Одним з ключових факторів є різноманітність галузей економіки та джерел доходів. Наявність різноманітності дає можливість пом'якшити вплив криз, які можуть виникнути в окремих галузях та забезпечити стабільність системи в цілому.

Важливим аспектом також є рівень інноваційно-технологічного розвитку. Інновації створюють нові можливості та підтримують економічне зростання. Розвиток технологій, у свою чергу, може покращити здатність до адаптації та забезпечення більш ефективного функціонування економічної системи.

Державне регулювання та політика також відіграють важливу роль у розвитку стійких економік. Органи державної влади повинні вжити рішучих заходів для забезпечення стабільності та створення сприятливих умов для розвитку бізнесу. Стимулювання інвестицій, зміцнення правового та фінансового секторів та створення соціального захисту сприяють стійкості.

Для розвитку стійкості економічних систем необхідно застосовувати відповідні стратегії. Однією з таких стратегій є розвиток людського капіталу та освіти. Оскільки інвестиції в освіту та розвиток навичок дозволяють створювати резерви талановитих та кваліфікованих кадрів, здатних адаптуватися до нових вимог та інновацій.

Розвиток стійкості економічних систем набуває все більшого значення в умовах глобалізації та невідомості. Стійкі економіки мають здатність справлятися з викликами та кризами, відновлюватися та адаптуватися до нових умов. Різноманітність галузей економіки, інновації, державне регулювання та співпраця відіграють важливу роль у розвитку стійкості. Це вимагає створення гнучких та адаптивних механізмів, які можуть справлятися з потенційними кризами та стабільно функціонувати в умовах невідомості та мінливості.

Розвиток стійкості економічних систем залежить від декількох ключових факторів, одним з яких є стратегія різноманітності галузей економіки, що дозволяє розширити можливості економіки та знизити ризики, пов'язані з обмеженими галузями. Розвиток галузей з високою доданою вартістю та орієнтацією на інновації сприяє зростанню та стійкості економічної системи.

Крім того, співпраця та партнерство між державою, приватним сектором та академічними установами є важливим аспектом розвитку стійкості. Обмін знаннями, спільні дослідження та передача досвіду допомагають розробляти нові ідеї, інновації та найкращі практики, сприяючи розвитку стійкості економічних систем.

Посилення міжнародного співробітництва є важливим аспектом стратегії економічної безпеки. В умовах глобалізації необхідно також підтримувати відкритість і свободу міжнародної торгівлі, стимулювати інвестиції та створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу.

В умовах глобалізації та взаємопов'язаності національних економік жодна країна не може забезпечити свою економічну безпеку в ізоляції. Міжнародне співробітництво стає необхідним для вирішення спільних проблем та ризиків, стабілізації фінансових ринків та створення сприятливого середовища для торгівлі та інвестицій. Один з найважливіших аспектів міжнародного співробітництва у забезпеченні економічної безпеки – створення та розвиток міжнародних організацій, таких як Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та інші. Ці організації відіграють ключову роль у розробці правил та положень, які регулюють міжнародну торгівлю та фінансові потоки. Вони також надають країнам експертизу та фінансову підтримку в кризових ситуаціях.

Крім того, ключовим фактором забезпечення економічної безпеки є міжнародне співробітництво у сфері боротьби з корупцією та регулювання фінансової системи. Підтримка міжнародних ініціатив з боротьби з корупцією та відмиванням грошей допомагає країнам розробляти ефективні стратегії та механізми для протидії незаконним фінансовим операціям та посилення правоохоронної діяльності.

Розширення торговельних зв'язків та взаємних інвестицій також сприяє економічній безпеці через зміцнення довіри та співпраці між країнами. Вільна торгівля, заснована на принципах чесної конкуренції та відкритих ринків, сприяє розширенню можливостей для економічного зростання та розвитку. У цьому контексті створення регіональних організацій економічної інтеграції, таких як Європейський Союз або Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), відіграє важливу роль у зміцненні міжнародного співробітництва та забезпеченні економічної безпеки регіону.

Нарешті, розвиток обміну інформацією та досвідом є невід'ємною частиною міжнародного співробітництва у забезпеченні економічної безпеки. Країни можуть отримати вигоду від обміну найкращими практиками, дослідженнями та новітніми технологіями в різних галузях. Це допомагає їм розробляти ефективні стратегії та політики, що сприяють стабільному та сталому економічному розвитку.

Загалом, стратегія забезпечення економічної безпеки не може бути успішною без посилення міжнародного співробітництва. Спільні зусилля країн, організацій та установ на міжнародному рівні можуть впоратися з сучасними викликами та загрозами, стимулювати економічне зростання та створити сприятливі умови для сталого розвитку. Однією з ключових тенденцій у сфері економічної безпеки є посилення взаємозалежності та впливу міжнародних факторів на національні економіки. Одним з основних викликів економічній безпеці в епоху глобалізації є вразливість національних економік до зовнішніх потрясінь.

Глобальні економічні кризи та фінансові потрясіння демонструють, що проблеми в одній країні можуть швидко поширюватись по всьому світу, спричиняючи нестабільність та ризики для національних економік.

Швидкі зміни на світових ринках, фінансові кризи, коливання валютних курсів – все це може негативно позначитися на економічному становищі країни. Тому розробка та впровадження заходів, спрямованих на підвищення стійкості національної економіки до зовнішніх впливів, стає пріоритетом.

Ще однією важливою тенденцією економічної безпеки в епоху глобалізації є необхідність дотримання міжнародних стандартів та норм. Міжнарод-

ні організації, такі як Світова організація торгівлі (СОТ) та Міжнародний валютний фонд (МВФ), відіграють важливу роль у розробці та координації цих стандартів. Країни повинні активно взаємодіяти з такими організаціями та виконувати їхні рекомендації для забезпечення справедливої та стабільної торгової та фінансової системи.

Однак глобалізація також створює нові виклики для економічної безпеки, спричиняючи не тільки можливості для розширення ринків, але й посилення конкуренції. Зростання міжнародної торгівлі та інвестицій вимагає від країн активної адаптації та пошуку нових конкурентних переваг. Конкуренція з боку інших держав та міжнародних корпорацій може становити загрозу для національних економік, тому країнам необхідно розробити стратегії та політику для захисту своїх інтересів.

Важливою складовою економічної безпеки в умовах глобалізації є розвиток нових технологій та цифрової економіки. Інновації та цифровізація мають значний вплив на економіку та вимагають від країн змін в освіті, інфраструктурі та законодавстві. Вони створюють нові можливості для зростання та розвитку, але також можуть посилювати нерівність та загрожувати інформаційній безпеці.

В епоху глобалізації все більше інформаційно-фінансових операцій здійснюється через інтернет, що робить економічні системи вразливими до кібератак та хакерських атак. Тому ще одним викликом є зростання загроз кібербезпеки та кіберзлочинності, а захист інформаційних систем та даних стає невід'ємною частиною забезпечення економічної безпеки. Дійсно, кіберзагрози стають все більш складними та витонченими, включаючи не тільки віруси та шкідливе програмне забезпечення, але й фішинг, скіммінг, кібершпигунство, хакерські атаки та інші форми кіберзлочинності. Кіберзлочинці розробляють нові методи та стратегії для обходу заходів безпеки та отримання доступу до конфіденційної інформації, коштів та персональних даних.

Інтернет став місцем широкої соціально-економічної взаємодії, але він також дозволяє зловмисникам використовувати його для здійснення кібератак. Як держави, так і приватні компанії стикаються зі зростаючими загрозами з боку кіберзлочинців, які приносять непередбачені фінансові та репутаційні втрати.

У відповідь на загрози кібербезпеки відбувається постійна боротьба. Компанії та організації розробляють та вдосконалюють системи безпеки, використовують сучасні методи шифрування та аналізу даних. Крім того, уряди приймають закони та організовують спеціальні структури для боротьби з кіберзлочинністю. Однак не варто недооцінювати кіберзлочинців, які постійно адаптуються та

розвивають свої навички. Тому вирішення проблеми кібербезпеки потребує співпраці всіх зацікавлених сторін – влади, бізнесу та суспільства. Освіта та обізнаність, а також навчання та практика з кібербезпеки є важливими інструментами у боротьбі з загрозами. Крім того, необхідно продовжувати розробляти інноваційні рішення у сфері кібербезпеки, щоб бути на крок попереду зловмисників.

У зв'язку з цим видається, що подальший розвиток технологій та інновацій у сфері кібербезпеки для захисту економічних систем від кіберзагроз також є перспективою забезпечення економічної безпеки. Наприклад, використання великих даних та аналітики даних може допомогти у прогнозуванні економічних тенденцій та ранньому виявленні потенційних загроз. Звичайно, використання нових технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект та Інтернет речей, може підвищити ефективність та захист економічних систем, а також допомогти у запобіганні та виявленні кіберзагроз. Більш широке використання зелених технологій та сталий розвиток також можуть сприяти економічній безпеці.

Перехід на чисті та енергоєфективні технології допоможе зменшити залежність від вуглеводнів та зменшити екологічні ризики, пов'язані зі зміною клімату. Такий розвиток дає можливість створювати нові зелені робочі місця та розвивати екологічно чисту промисловість, що сприятливо впливає на економічний розвиток та стабільність. Важливим аспектом розвитку економічної безпеки є посилення внутрішніх інституційних механізмів. Прозорість, ефективне регулювання та правозастосування сприяють зменшенню корупції, зміцненню прав власності та створенню сприятливого інвестиційного клімату.

Крім того, важливою складовою розвитку економічної безпеки є посилення внутрішніх інституційних механізмів. Прозорість, ефективне регулювання та правозастосування сприяють зменшенню корупції, зміцненню прав власності та створенню сприятливого інвестиційного клімату. Впровадження та дотримання принципів добра управління підприємством, контроль, облік та звітність сприяють забезпеченню правової та фінансової стабільності, що в свою чергу сприяє залученню інвестицій та зміцненню економічної безпеки країни.

Державна політика та правові норми повинні бути розроблені та впроваджені для захисту економічних інтересів країни та запобігання економічним злочинам. Системи національної безпеки також повинні бути адаптовані для боротьби з економічними загрозами та злочинністю. Регулярне оновлення та розвиток цих систем відповідно до сучасних викликів та тенденцій є невід'ємною частиною забезпечення економічної безпеки.

Дослідивши питання економічної безпеки, ми вважаємо, що для розробки ефективної системи економічної безпеки в епоху глобалізації необхідно застосовувати стратегічні підходи. Однією з ключових перспектив є посилення міжнародного співробітництва та координації, що передбачає співпрацю держав та обмін інформацією, досвідом та кращими практиками для забезпечення стабільності та справедливості у світовій економіці. Міжнародні організації, такі як Світова організація торгівлі (СОТ) та Міжнародний валютний фонд (МВФ), також відіграють важливу роль у забезпеченні економічної безпеки шляхом розробки правил та стандартів, а також координації міжнародної валютної системи.

Нагадаємо, МВФ був створений після Другої світової війни в 1944 році для стимулювання світової економіки та запобігання повторення економічної кризи, подібної до Великої депресії 1930-х років. МВФ здійснює свою роботу шляхом надання фінансової допомоги країнам-членам, які зіткнулися з економічними труднощами, а також надає економічні консультації та сприяє реформам в країнах для підвищення їх економічної стійкості та поліпшення взаємодії зі світовою економікою. МВФ працює на основі принципу колективних дій, де країни-члени роблять грошові внески та беруть участь у прийнятті рішень [6].

Розробка правил і стандартів є однією з основних функцій МВФ, що сприяє забезпеченню стабільності та надійності міжнародної валютної системи. Фонд розробляє та рекомендує стандарти управління валютними та фінансовими операціями, а також здійснює моніторинг та оцінку економічної політики країн-членів.

Координація міжнародної валютної системи також є важливим завданням МВФ, оскільки забезпечує координацію політики між країнами та сприяє підтримці макроекономічної стабільності у світі. Загалом, діяльність Міжнародного валютного фонду має значний вплив на світову економіку та сприяє економічній безпеці, тісно співпрацюючи з іншими міжнародними організаціями, такими як Світова організація торгівлі (СОТ) та Світовий банк, для вирішення спільних економічних та фінансових викликів та проблем.

Таким чином, в умовах все більш взаємопов'язаного та швидко мінливого світового економічного порядку забезпечення економічної безпеки стає пріоритетом для держав та організацій. Глобалізація, створюючи нові можливості для економічного зростання та розвитку, також створює нові виклики та загрози, які потребують розробки ефективної системи економічної безпеки. В епоху глобалізації економічна безпека стає все більш склад-

ним і багатогранним питанням і вимагає від країн адаптації до стрімко мінливих умов світової економіки, дотримання міжнародних стандартів і правил, розробки нових технологій та інновацій.

Слід також відзначити зростаючу нестабільність у світовій торгівлі та появу протекціоністських тенденцій. Впровадження торговельних бар'єрів та тарифних воєн між країнами може призвести до зменшення обсягів міжнародної торгівлі, порушення ланцюгів постачання та створення невизначеності для бізнесу та інвестицій.

Розвиток життєздатності економічних систем, зміцнення міжнародного співробітництва та впровадження нових технологій, а також зміцнення внутрішніх інституційних механізмів стають важливими факторами забезпечення економічної безпеки в епоху глобалізації. Зростання економічної безпеки базується на збалансованому та сталому розвитку, застосування зелених технологій та екологічно чистих процесів, а також зміцнення внутрішніх інституційних механізмів. Ці заходи сприяють створенню сприятливого клімату для економічного зростання, інвестицій та інновацій, що призводить до підвищення економічної безпеки та процвітання суспільства в цілому. Водночас перехід до зеленої економіки та сталого розвитку також сприятиме зниженню ризиків та створенню більш стабільного та стійкого світового економічного порядку.

Висновки. Отже, розвиток ефективної системи економічної безпеки держави потребує системного підходу, співпраці та координації між державами та міжнародними організаціями.

За умов великого ризику і багатьох реальних та потенційних небезпек, важливо активізувати заходи з підсилення економічної безпеки держави. Найсерйозніші загрози для економічної безпеки України у світлі глобальних змін пов'язані з воєнними діями, ефектами пандемії COVID-19 та рецесією. Військові руйнування, атаки на інфраструктуру від Росії, окупація частини території України, фінансова криза й інші глобальні виклики поглиблюють негативний вплив внутрішніх системних загроз на економічну безпеку України. Ці загрози включають сировинну орієнтацію національної економіки, низьку конкурентоспроможність, труднощі з оновленням виробничої бази, значну корупцію, високий рівень тіньової економіки та інші структурні проблеми.

Тільки ефективно реагуючи на тенденції та виклики глобалізації, можна забезпечити економічну безпеку та стійкість національних економік, і це єдиний спосіб забезпечити стабільність, сталий розвиток і процвітання в епоху глобалізації для нашої країни, та й всього світу загалом.

Список літератури:

1. Варналій З.С. Економічна безпека: навч. посіб. Київ : Знання, 2009. 647 с.
2. Васенко В.К. Фінансова безпека держави: навч. посіб. Суми : Ярославна, 2013. 234 с.
3. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. Київ, 2008. 48 с.
4. Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.З. та ін. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / за ред. В.М. Геєця. Харків : ІНЖЕК, 2006. 240 с.
5. Жаліло Я.А. Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети та проблеми імплементації. Київ : Сатсанга, 2001. 224 с.
6. Козак Ю.Г. Міжнародні організації: навч. Посібник / за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, З. Кутайні та ін. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 483 с.
7. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. 2-ге вид., перероблене. Київ : НІСД, 2015. 348 с.
8. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. Київ : КВІЦ, 1999. 462 с.
9. Отенко І.П., Булкина І.А. Економічна безпека підприємств в умовах глобальної трансформації : монографія, Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 253 с.
10. Сухоруков А.І. Харазішвілі Ю.М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія. Київ : НІСД, 2012. 368 с.

References:

1. Varnalii Z.S. (2009) *Ekonomichna bezpeka: navch. posib.* [Economic security: study guide]. Kyiv: Znannia, 647 p. (in Ukrainian)
2. Vasenko V.K. (2013) *Finansova bezpeka derzhavy* [Financial security of the state]. Yaroslavna, 234 p. (in Ukrainian)
3. Vlasyuk O.S. (2008) *Teoriya i praktyka ekonomichnoyi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku* [Theory and practice of economic security in the system of economic science]. Nats. in-t probl. mizhnar. bezpeky pry Radi nats. bezpeky i oborony Ukrainy. Kyiv. 48 p. (in Ukrainian)
4. Heiets' V.M. (2006) *Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo* [Modeling of economic security: state, region, enterprise], VD "Inzhek". Kharkiv. 240 p. (in Ukrainian)
5. Zhalilo Ya.A. (2001) *Stratehiia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [Strategy for ensuring the economic security of Ukraine. Priorities and implementation issues]. Kyiv: Satsang. 224 p. (in Ukrainian)
6. Kozak Y.G. (2006) *Mizhnarodni orghanizaciji: navch. posibnyk* [Interbational organizations: study guide] / za red. Y.G. Kozaka, V.V. Kovalevsjkogho, Z. Kutajni ta in. Kyiv: Centr navchaljnoji literatury, 483 p. (in Ukrainian)
7. Liashenko O.M. (2015) *Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Conceptualization of management of economic security of the enterprise] (2nded.). NISD. 348 p. (in Ukrainian)
8. Muntian V.I. (1998) *Ekonomichna bezpeka Ukrainy* [Economic security of Ukraine], Kyiv: KVITS, 462 p. (in Ukrainian)
9. Otenko I.P., Bulkina I.A. (2018) *Ekonomichna bezpeka pidpriemstv v umovakh ghlob aljnoji transformaciji : monoghrafija* [Economic security of enterprises in conditions of global transformation: monograph], Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznecja, 253 p. (in Ukrainian)
10. Sukhorukov A.I. (2012) *Modelyuvannya ta prognuzuwannya social`no-ekonomichnogo rozvy`tku regioniv Ukrayiny`* [Modeling and forecasting of socio-economic development of the regions of Ukraine], Kyiv. 368 p. (in Ukrainian)